

GREENPEACE

Πρόσθετα σχόλια περιβαλλοντικών οργανώσεων στην έκθεση της εταιρείας HVA με τίτλο «Water management in Thessaly in the wake of Storm Daniel»

Δεύτερη δέσμη σχολίων

Συνολικά η έκθεση χαρακτηρίζεται από έλλειψη οράματος και γενναίων λύσεων που θα αναδείξουν την δυνατότητα να είναι μακροπρόθεσμα βιώσιμη η περιοχή συνδυάζοντας την οικονομική ανάπτυξη, την ποιότητα ζωής και την προστασία του περιβάλλοντος. Η έκθεση προτείνει business-as-usual παρεμβάσεις, πολλές από τις οποίες έχουν ήδη διατυπωθεί σε άλλα πλαίσια και από άλλους φορείς. Βασίζεται δε κυρίως σε μεγάλα κατασκευαστικά έργα, αγνοώντας τις ευρωπαϊκές πολιτικές και κατευθύνσεις και τις ευκαιρίες που υπάρχουν τόσο χρηματοδοτικά όσο και για μια ουσιαστική παρέμβαση.

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις στο σοβαρότατο έλλειμμα επιστημονικών διαπιστευτηρίων της έκθεσης που υποβλήθηκε από την εμπορική εταιρεία HVA και τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από τέσσερα υπουργεία, σε τέσσερις διαφορετικές θέσεις του Orpengon.gr. Όπως επισημάνθηκε και στην πρώτη δέσμη σχολίων που υπέβαλαν από κοινού οι περιβαλλοντικές οργανώσεις που υπογράφουν το παρόν:

- Η έκθεση υπολείπεται σοβαρά σε σχέση με τις προδιαγραφές μελετών που ανατίθενται από το ελληνικό δημόσιο, στο πλαίσιο εφαρμογής του σχετικού ενωσιακού δικαίου. Παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα γενικότερα το επίπεδο των μελετών περιβαλλοντικού αντικειμένου είναι, με λίγες εξαιρέσεις, προβληματικά ελλιπές (ιδίως σε σχέση με τα έγκυρα και επίκαιρα δεδομένα που απαιτούνται), η υπό 'διαβούλευση' έκθεση υπολείπεται σοβαρά σε σχέση με τις βασικές αρχές επιστημονικής τεκμηρίωσης και εγκυρότητας που πρέπει να πληρούνται από σοβαρής σημασίας εργασίες.
- Η έκθεση δείχνει να αγνοεί πλήρως το περιεχόμενο που πρέπει να έχουν μελέτες τέτοιου επιπέδου, οι οποίες πρέπει να ικανοποιούν τεχνικά κριτήρια που εξειδικεύονται σε κατευθυντήρια έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ιδίως σε σχέση με τις κατευθυντήριες οδηγίες και τις προδιαγραφές για τις μελέτες στο πλαίσιο των δύο κύριων οδηγιών: της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα 2000/60/EK και της οδηγίας για τις πλημμύρες 2007/60/EK.
- Η έκθεση περιγράφει μεγάλα έργα και θέτει το πλαίσιο για μελλοντικές αδειοδοτήσεις έργων. Εάν εγκριθεί από αρμόδιο υπουργό, ως μέρος των αρμοδιοτήτων του "Οργανισμού Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας" (ΟΔΥΘ), τότε θα πρέπει απαραίτητως να έχει πρώτα

υποβληθεί σε στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλιώς σαφέστατα θα παραβιάζει την οδηγία 2001/42/ΕΚ.

- Δεν διευκρινίζεται στο πλαίσιο λήψης ποιας απόφασης από τη διοίκηση διεξάγεται η διαβούλευση. Αυτό είναι καθοριστικό για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής στη διαβούλευση.
- Δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία του άρθρου 2Α του ν. 3316/2005, όπως ισχύει, καθώς εξ' όσων μπορούμε να γνωρίζουμε από πουθενά δεν προκύπτει ότι εγκρίθηκε από τον αρμόδιο υπουργό η ανάθεση εκπόνησης της έκθεσης προς τον σκοπό της δωρεάς, ούτε ότι καθορίστηκαν από αυτόν οι όροι και προδιαγραφές εκπόνησης της έκθεσης αυτής.
- Όταν διεξάγεται δημόσια διαβούλευση, η χρήση της ελληνικής γλώσσας είναι αναγκαία, διότι μόνον έτσι εξασφαλίζεται η πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία και η αποτελεσματική συμμετοχή του. Περαιτέρω, η υποχρεωτική χρήση της ελληνικής γλώσσας επιβάλλεται κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων (άρθρα 53§3, 80§10, 92§4 του ν. 4412/2016, όπως ισχύουν). Στην ελληνική γλώσσα πρέπει εξ' άλλου να έχει συνταχθεί και η κάθε μελέτη ώστε να μπορεί να εγκριθεί η παραλαβή της από την αρμόδια αρχή. Τέλος, υποχρεωτική είναι η χρήση της ελληνικής γλώσσας σε κάθε διαδικασία δημοσίου ενδιαφέροντος (π.χ. άρθρ 454 ΚΠολΔικ, 172 ΚΔιοικΔικ.).

Στη συνέχεια της παρούσας δεύτερης δέσμης σχολίων από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, εντοπίζονται και επισημαίνονται πρόσθετα σημεία έντονου προβληματισμού από παρεμβάσεις που προτείνονται στο 'masterplan' της εταιρείας ΗΒΑ.

A. Οργανισμός Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας

Στο δεύτερο τεύχος (Volume II: Water Management Organisation) αναλύεται σε μεγάλη λεπτομέρεια η ιδέα της ίδρυσης οργανισμού ιδιωτικού δικαίου, ο οποίος ρητά θα λειτουργεί με βάση τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, και ο οποίος θα αναλάβει δημόσιες εξουσίες, όπως η διοίκηση των υδάτινων πόρων της Θεσσαλίας και η επιβολή προστίμων.

Ένα από τα λίγα μέρη της έκθεσης που έχουν αναπτυχθεί πρωτότυπα, δηλαδή δίχως προηγούμενο, είναι η πρόταση για οργανισμό που θα ασκεί τη διοίκηση των υδάτινων πόρων της λεκάνης απορροής Θεσσαλίας. Αυτή μάλιστα η πρόταση της ΗΒΑ αναφέρεται στα μέσα ενημέρωσης πως πρόκειται να περιβληθεί με ένδυμα τυπικού νόμου, τον οποίο έχει ήδη έτοιμο το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και, όπως αναφέρεται από μέσα ενημέρωσης, πρόκειται να φέρει στη Βουλή. Η πρόταση που προωθείται για την ίδρυση του "Οργανισμού Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας", ως νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου που θα λειτουργεί *"σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, υπό την εποπτεία του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας"* και θα αναλάβει εξουσίες κρατικές, όπως πχ να *"παρακολουθεί την ποιοτική και ποσοτική κατάσταση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων"* και να αναλαμβάνει τον σχεδιασμό των μέτρων και την εφαρμογή των οδηγιών της ΕΕ για τα ύδατα (2000/60/ΕΚ) και για τις πλημμύρες (2007/60/ΕΚ), χαρακτηρίζεται από στοιχεία αντισυνταγματικότητας.

Η ανώνυμη εταιρεία "Thessaly Water Management Organization - WMO" ("Οργανισμός Διαχείρισης Υδάτων Θεσσαλίας Α.Ε.", σύμφωνα με το υπό σχεδιασμό νομοσχέδιο του ΥΠΕΝ, όπως αυτό διέρρευσε στα μέσα ενημέρωσης) προβάλλεται από την έκθεση της ΗΒΑ ως μοντέλο για αντίστοιχους οργανισμούς σε όλη την Ελλάδα (σύμφωνα με κείμενο που υπάρχει στο τέλος του Volume II).¹ Αφενός μεν δεν προκύπτει από δημόσια διαθέσιμη πηγή εξειδίκευση της εταιρείας

¹ Βλ. σελ. 154: "Long term plan - As this organization should be considered as a "necessity" for the effective management of all water systems in Greece, other similar organizations should be deployed in the future for the same purpose for each unique water system in the country. In this case, a central leading infrastructure that will coordinate, regulate, standardize methods, tools and competency, and manage the activities of all these "local" subsidiaries should be developed and operated. The leading infrastructure should be based on the competency of the most "experienced" WMO and can be merged with the activities of today's "General Secretariat for waters" which operates under the Ministry of Environment and Energy. The creation and operation of the leading infrastructure in the location of the first WMO, which is Thessaly, is recommended as an option that will also serve the decentralization policy of the state regarding operations of national importance."

HVA σε οποιοδήποτε πεδίο σχετικό με διαχείριση υδάτινων οικοσυστημάτων, αφετέρου δε έντονος προβληματισμός γεννάται από το ασαφές εύρος της παρέμβασης της εταιρείας στα ζητήματα διαχείρισης των υδάτινων οικοσυστημάτων και του νερού στην Ελλάδα.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις εκφράζουν έντονη ανησυχία, τόσο για το μέλλον της Θεσσαλίας και της πρόσβασης των αγροτών σε νερό, όσο και ευρύτερα για το μέλλον της διαχείρισης ενός από τους σημαντικότερους πόρους επιβίωσης και κοινωνικής ευημερίας υπό την απειλή της διαρκώς επιδεινούμενης κλιματικής κρίσης: του νερού και των υδάτινων οικοσυστημάτων ολόκληρης της χώρας.

B. Έργα που προωθούνται σαν αντιπλημμυρικά

Τα παρακάτω σχόλια αφορούν τον τόμο που προτείνει υποδομές για την αντιμετώπιση του κινδύνου από πλημμύρες “Volume I: Flood Defense Infrastructures”.

Αποκατάσταση αναχωμάτων - νέα αναχώματα: Η αποκατάσταση αναχωμάτων και η δημιουργία νέων, προκρίνεται από την HVA ως γενικό μέτρο. Ωστόσο, στην πραγματικότητα, η αποκατάσταση αναχωμάτων στις ίδιες θέσεις εμφανίζει μια σειρά από μειονεκτήματα και προκαλεί απορία για το κατά πόσο μπορούν να αντέξουν τα αναχώματα σε ένα ενδεχομένως εντονότερο καιρικό συμβάν. Η εμπειρία δείχνει ότι πάντα υπάρχει ένα συμβάν που μπορεί να καταστρέψει τις υποδομές, όσο ισχυρές και αν έχουν σχεδιαστεί. Ενώ στα προηγούμενα πλημμυρικά συμβάντα (Ιανός, Ντάνιελ, Ηλίας) οι αρμόδιοι φορείς έσπασαν τα αναχώματα για να αποτρέψουν τις καταστροφές σε αστικά κέντρα.

Το σημαντικότερο, ωστόσο, είναι ότι η έκθεση προτείνει την κατασκευή περισσότερων από 130 χιλιομέτρων νέων αναχωμάτων γύρω από πολλά χωριά της Δυτικής Θεσσαλίας, ουσιαστικά δημιουργώντας περικλειστές απομονωμένες περιοχές, ώστε θεωρητικά να τις προστατεύσει από τις πλημμύρες. Εκτός του παράλογου της λύσης αυτής, προκύπτουν ένα σωρό επιπλέον ερωτήματα. Τι γίνεται αν “παραβιαστούν” αυτά τα αναχώματα; Πόσο επικίνδυνο θα είναι για τους κατοίκους αυτών των περικλειστων χωριών; Τι επιπλέον υποδομές απαιτούνται για να φύγουν τα νερά από αυτά τα χωριά;

Η ίδια η έκθεση, στην αρχή του τεύχους I (σελ 6), δημιουργεί εσφαλμένες εντυπώσεις ότι μια από τις λύσεις είναι η μετακίνηση των φραγμάτων σε μεγαλύτερη απόσταση από τις υπάρχουσες θέσεις, ενώ όλο αυτό ανατρέπεται από τις προτεινόμενες λύσεις.

Τέλος, αναφέρεται ότι είναι οικονομικά συμφέρουσα η αποκατάσταση. Από πού προκύπτει αυτό το συμπέρασμα; Σύμφωνα με μελέτη που έχει γίνει για την περιοχή του Καλέντζη για την οικονομική αποτίμηση της κατασκευής και συντήρησης αναχωμάτων έναντι της προώθησης πράσινων λύσεων (nature based solutions), ενώ η κατασκευή των αναχωμάτων είναι λιγότερο ακριβή λύση, συνολικά οι υπηρεσίες που προσφέρουν είναι πολύ λιγότερες και τελικά τα καθαρά οφέλη (net benefits) είναι πολύ μικρότερα από την προώθηση NbS ως εναλλακτική. Επίσης, η ανάδειξη της αποκατάστασης ή της κατασκευής νέων αναχωμάτων ως “συμφέρουσα οικονομικά λύση” καταρρίπτεται από την ίδια την έκθεση, αφού από το τεύχος VI φαίνεται ότι το τρέχον χιλιόμετρο κατασκευής νέων αναχωμάτων τιμολογείται σε 5 εκατ. ευρώ.

Μεγάλα φράγματα και έργα και κενές περιεχομένου αναφορές σε έργα ορεινής υδρονομίας: Αν και η έκθεση (ορθώς) αναφέρει ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στα check-dams (φράγματα ανάσχεσης), ενώ επισημαίνει ότι τα μεγάλα φράγματα ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν τεχνικές και οικονομικές δυσκολίες, εντούτοις στη συνέχεια προτείνει 23 επιπλέον θέσεις και δίχως καμία τεκμηρίωση προωθεί επανειλημμένα την εκτροπή του Αχελώου. Είναι τόσο έκδηλη η προσπάθεια προώθησης των μεγάλων φραγμάτων που ενώ η αναφορά στα μικρά check dams είναι 2-3 σελίδες, η αναφορά στα μεγάλα είναι ιδιαίτερα εκτενής, ειδικά στον τόμο των Appendices. Ενώ μάλιστα σε αρκετά σημεία η έκθεση αναφέρει ότι δεν πρέπει τα φράγματα να χρησιμοποιηθούν για αύξηση της χρήσης νερού και των αρδευόμενων εκτάσεων (βλ. σελ. 33 σχετικά με το φράγμα Σκοπιάς/Παλιοδερλί), εντούτοις σε σχέση με την εκτροπή του Αχελώου η HVA παραθέτει στο τεύχος για τη γεωργία έναν ακατανόητο πίνακα με υπότιτλο “Water transfer from Achelous from year 4 will increase acreage” (Η μεταφορά νερού από τον Αχελώο από την 4η χρονιά θα αυξήσει την έκταση, ανεπίσημη μετάφραση γραφόντων). Είναι βαθιά προβληματικό το γεγονός ότι το σχέδιο άλλοτε μιλάει για μείωση των αρδευόμενων εκτάσεις και άλλοτε για αύξηση, δίχως καμία

εξήγηση και αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα για μια ούτως ή άλλως πολύ χαμηλού επιστημονικού επιπέδου και ελλιπέστατης τεκμηρίωσης έκθεση που φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως 'masterplan' ώστε να ορθοποδήσει μια ρημαγμένη από κλιματικές καταστροφές περιοχή.

Όσον αφορά τα έργα ορεινής υδρονομίας, η έκθεση δεν κάνει καμία αναφορά στο πώς μπορεί να επιτευχθεί η συνδεσιμότητα (connectivity) των ορεινών τμημάτων των χειμάρρων/ποταμών αφού κατασκευαστούν τα φράγματα ανάσχεσης.

Επιπλέον, πολλά από τα μικρά φράγματα ανάσχεσης που προτείνονται (check dams) είναι σε πεδινές περιοχές και εκφράζεται ο φόβος ότι η κατασκευή τους θα επιδεινώσει τα προβλήματα πλημμυρών αντί να τα μειώσει. Επιπλέον κάποια από αυτά προτείνονται σε περιοχές με παραποτάμια βλάστηση και για την χωροθέτησή τους θα απαιτηθεί η απομάκρυνση της βλάστησης.

Τέλος, οι επιπτώσεις των μεγάλων φραγμάτων στη στερεοπαροχή και κυρίως στην εκβολή του τελικού αποδέκτη (Πηνειός) δεν αναφέρονται πουθενά. Η κατασκευή τόσο πολλών μεγάλων φραγμάτων εύλογα μπορεί να μειώσει τα ιζήματα στην εκβολή του Πηνειού με συνεπακόλουθο την εκτεταμένη διάβρωση του παράκτιου χώρου. Ενδεικτικά στον Νέστο, η κατασκευή των φραγμάτων έχει προκαλέσει τα τελευταία 25 χρόνια απώλεια γης 0,85 τ.χλμ..

Εκβάθυνση ποταμών: Η εκβάθυνση των ποταμών (deepening the riverbeds via dredging) είναι μια εξαιρετικά προβληματική πρακτική που δυστυχώς εξακολουθεί να εφαρμόζεται συστηματικά στην Ελλάδα, και προκαλεί σημαντικές επιπτώσεις τόσο στη βιοποικιλότητα, όσο και στα υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά των ποταμών. Ενδεικτικά αναφέρεται ως συνεπακόλουθη επίπτωση, η αύξηση της ταχύτητας του νερού και στη συνέχεια η αύξηση της διάβρωσης της κοίτης των ποταμών αλλά και η μετατόπιση των πλημμυρικών φαινομένων κατάντη των παρεμβάσεων. Ακολουθώντας, για να αποτραπεί η κατάρρευση της κοίτης των ποταμών πραγματοποιούνται εκ νέου τεχνικά έργα σταθεροποίησης της κοίτης τους με συρματοκιβώτια και σκληρά υλικά. Το συγκεκριμένο μέτρο, αναφέρεται λανθασμένα ότι σχεδιάζεται ώστε να "effectively reduce peak discharges and peak water levels by extending the duration of discharges" (να μειώσει αποτελεσματικά τη μέγιστη πλημμυρική απορροή και τις μέγιστες στάθμες νερού με την παράταση της διάρκειας των πλημμυρικών απορροών, ανεπίσημη μετάφραση γραφόντων). Η εκβάθυνση των ποταμών θα μπορούσε να είναι λύση μόνο τοπικά, όπου υπάρχει περιορισμός χώρου. Ωστόσο, στη Θεσσαλία όπου υπάρχει επάρκεια χώρου θα αναμέναμε να προκρίνονταν άλλες βιώσιμες πρακτικές.

Συντήρηση και καθαρισμός ποταμών και απομάκρυνση δέντρων και θάμνων: Ως γενική κατεύθυνση μέτρων αναφέρεται η συντήρηση των ποταμών και ο καθαρισμός τους από φερτά υλικά και βλάστηση (σε συνδυασμό με την εκβάθυνση) καθώς και η απομάκρυνση δέντρων και θάμνων από τις πιθανές πλημμυρικές ζώνες ("Clearance of Vegetation from Floodplains: Removing trees and shrubs from floodplain areas to enhance water flow and reduce the risk of flooding", ανεπίσημη μετάφραση γραφόντων). Αυτό το μέτρο είναι ανούσιο και επικίνδυνο. Το μόνο που θα καταφέρει είναι να "ενοχοποιήσει" για τις πλημμύρες μια από τις αποτελεσματικότερες φυσικές υποδομές αντιμετώπισης των πλημμυρών, τη βλάστηση. Ακόμα περισσότερο, η απομάκρυνση της βλάστησης προκαλεί μεγάλο κίνδυνο αύξησης της ταχύτητας του νερού, σε περιπτώσεις καταιγίδων, με αποτέλεσμα την επιδείνωση των πλημμυρικών συνθηκών στα κατάντη.

Προτεινόμενες επεμβάσεις σε συγκεκριμένες περιοχές που προκαλούν προβληματισμό: Ακολουθώντας σχολιάζονται ενδεικτικά οι παρεμβάσεις στην περιοχή των Τρικάλων και της Καρδίτσας. Ανάλογες κακές προτεινόμενες λύσεις έχουν εντοπιστεί και σε άλλες περιοχές αλλά δεν αναφέρονται εδώ για λόγους οικονομίας.

Στην περιοχή των Τρικάλων, η έκθεση της ΗΥΑ 'στοχοποιεί' τον Αγιαμονιώτη για τα προβλήματα που υπάρχουν στην πόλη προτείνοντας την εκτροπή του προς τον Πηνειό και την κατασκευή νέων αναχωμάτων. Αυτή η εκτροπή και τα νέα αναχώματα πιθανόν να εντείνουν τα πλημμυρικά προβλήματα βορείως των παρεμβάσεων (στα χωριά Διπόταμος και Ρογγιά που δίχως καμία τεκμηρίωση αναφέρει ότι με τις παρεμβάσεις αυτές θα λύσει τα προβλήματά τους), με τον ίδιο τρόπο που έχει δημιουργήσει τα πλημμυρικά προβλήματα στα Μεγάλα Καλύβια η εκτροπή του Πάμισου προς τον Πηνειό. Για να δικαιολογήσει αυτή την παρέμβαση, η έκθεση κάνει αναφορά στην προστασία των ιδιοκτησιών "δυτικά του περιφερειακού" και στην ομαλή ανάπτυξη της πόλης, όπου σήμερα δεν υπάρχει οικιστική ανάπτυξη. Με άλλα λόγια, προτείνει λύσεις που πιθανόν να δημιουργήσουν πρόβλημα στο μέλλον! Ειδικά για να αποφορτιστεί η πίεση σε Διπόταμο και Ρογγιά η έκθεση προτείνει καθαρισμούς των ρεμάτων από τη βλάστηση και από τα δέντρα (δηλαδή εκ

νέου καναλοποίηση των ποταμών). Επίσης, καμία αναφορά δεν γίνεται στον Ληθαίο, ο οποίος έχει πολύ μεγαλύτερη λεκάνη απορροής και οι λύσεις για τη μείωση των πλημμυρικών κινδύνων για την πόλη των Τρικάλων είναι προφανείς: δασώσεις στα ορεινά (Χάσια και Αντιχάσια Όρη), αποκατάσταση της παλιάς κοίτης του Ληθαίου που μπορεί να λειτουργήσει και ως “περιοχή αποθήκευσης νερού”. Εντύπωση προκαλεί η μη αναφορά στη μικρή διατομή στη σύνδεση του Ληθαίου με την παλαιά κοίτη, που έχει αναφερθεί από τους τοπικούς φορείς ως ένα ιδιαίτερος προβληματικό σημείο. Στο χωριό Σωτήρα, επίσης, η έκθεση προτείνει τη δημιουργία προστατευτικού αναχώματος αγνοώντας τη συνολική εικόνα του προβλήματος.

Στην περιοχή της Καρδίτσας, η έκθεση εσφαλμένα αναφέρει ως λόγο για τις πλημμύρες την αστοχία των αναχωμάτων, παραβλέποντας τον πραγματικό λόγο που είναι οι διαχρονικές μεταβολές στα υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά τους (περιορισμός του πλάτους της κοίτης τους, μειωμένα πλάτη και εκβαθύνσεις στα κατώτερα τμήματα των ποταμών, κ.α.). Ως αποτέλεσμα αυτής της λανθασμένης διαπίστωσης, η έκθεση προτείνει ενισχύσεις και ανυψώσεις των αναχωμάτων ώστε να φτάσουν στο ίδιο ύψος, ενώ οι λύσεις στα πραγματικά αίτια δεν συζητούνται. Η συγκεκριμένη λογική επικρατεί σε διαφορετικά σημεία στο κείμενο (π.χ. μια από τις αιτίες των πλημμυρών στην περιοχή είναι η κακή λειτουργία του αποστραγγιστικού δικτύου) με αποτέλεσμα να προτείνονται λάθος λύσεις (π.χ. τα αποστραγγιστικά δίκτυα και τα πλημμυρικά πεδία των ποταμών Καράμπαλη και Καλέντζη πρέπει να καθαριστούν) αντί να αναφέρεται το γεγονός ότι μετά τα χωριά Αγιοπηγή και Μέλισσα το πλάτος των δύο ποταμών έχει μειωθεί από τα 200 μέτρα στα 40-50, δημιουργώντας έτσι πλημμυρικά προβλήματα. Συνολικά για τη λεκάνη απορροής του Καλέντζη (που περιλαμβάνει τον Καλέντζη, τον Καράμπαλη και τον Λείψιμο) δεν γίνεται καμία αναφορά σε αποκαταστάσεις του πλάτους της κοίτης των ποταμών, παρά μόνο σε καθαρισμούς βλάστησης και φερτών και σε κατασκευές επιπλέον αναχωμάτων για να προστατευτούν τα χωριά.

Απομάκρυνση των παράνομων κατασκευών και φραγμών από τα ποτάμια και τις πλημμυρικές πεδιάδες (σελ. 47). Η απελευθέρωση των φυσικών διόδων νερού από παράνομες (και νόμιμα υφιστάμενες σε πολλές περιπτώσεις) κατασκευές είναι απαραίτητο να αναδειχθεί ως ζήτημα κατεπείγουσας προτεραιότητας, όχι μόνο για τη Θεσσαλία, αλλά για ολόκληρη τη χώρα.

«Χώρο στα ποτάμια». Η αναφορά (σελ. 27) στην ανάγκη δημιουργίας controlled inundation areas (ελεγχόμενων πλημμυρικών περιοχών) είναι θετική, πρέπει όμως να αποτελέσει αντικείμενο σχεδιασμού και θα περιμέναμε από μια έκθεση αυτού του εύρους αντικειμένου να προσφέρει περισσότερα από απλές αναφορές.

Απουσία ψηφιακού χαρτογραφικού υλικού: Θεωρούμε μεγάλη αστοχία το γεγονός ότι στη διαβούλευση δεν έχει ανέβει ψηφιακό χαρτογραφικό υλικό από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις που περιέχονται στο masterplan. Η ανάγνωση και η κατανόηση των προτεινόμενων λύσεων μέσα μόνο από το κείμενο και τους κακής ανάλυσης χάρτες που υπάρχουν σε αυτό γίνεται εξαιρετικά επίπονη λόγω αυτής της παράλειψης.

Αλλοίωση των φυσικών ροών ποταμών: Αντί για φαραωνικά, πολυδάπανα και ενεργοβόρα έργα, απαιτείται ο σχεδιασμός μιας συνολικής ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων, η λήψη μέτρων που εξορθολογίζουν τις υδροβόρες καλλιέργειες και η ανάληψη δεσμευτικών στόχων για δραστική μείωση της κατάχρησης και σπατάλης του γλυκού νερού. Επίσης, απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός και η επαναχάραξη των φυσικών ροών και θέσεων του νερού (ρέματα, χείμαρροι, ποταμοί, μέγεθος επιφανειακών υδάτινων όγκων, κ.λπ.). Επείγουσα είναι επίσης η κατασκευή μικρών φραγμάτων στις ροές ποταμών, χείμαρρων και ρεμάτων, ώστε να αυξηθεί η δυνατότητα συγκράτησης των νερών για την άρδευση των καλλιεργειών και παράλληλα να μειωθούν οι κίνδυνοι από την ανεξέλεγκτη ροή τους.

Στην έκθεση περιλαμβάνονται μερικές αξιόλογες προτάσεις, που όμως δεν αναδεικνύονται και αποτελούν σημειακές τοποθετήσεις δίχως καθοριστική αξία για το συνολικό αποτύπωμα των έργων που προτείνονται από την εταιρεία, με κυριότερο το παλιό και παρωχημένο έργο της εκτροπής του Αχελώου.

Απουσία λύσεων που βασίζονται στη φύση: Όπως ήδη αναφέρθηκε και στον πρώτο κύκλο σχολίων, μια σύγχρονη θεώρηση των πραγμάτων που να λαμβάνει υπόψη όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές και κατευθύνσεις, τις επιστημονικές απόψεις καθώς και τα σύγχρονα χρηματοδοτικά εργαλεία, θα έπρεπε να περιλαμβάνει την προώθηση λύσεων που βασίζονται στη φύση, κάτι που η συγκεκριμένη μελέτη δεν κάνει σε καμία περίπτωση. Στη Θεσσαλία θα αναμέναμε να προκρίνονταν άλλες πρακτικές, όπως η απομάκρυνση των αναχωμάτων σε μεγαλύτερη απόσταση από τα ποτάμια και η διάνοιξη της κοίτης, η δημιουργία μαιανδρισμών, η αποκατάσταση παρόχθιων δασών για την σταθεροποίηση των πρανών, κ.α. Οι παρεμβάσεις αυτές, εκτός του ότι θα αποφόρτιζαν τον πλημμυρικό κίνδυνο, θα ήταν και σε πλήρη ευθυγράμμιση με τις πολιτικές της Ε.Ε., όπως η πράσινη συμφωνία (Green Deal), η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα (Biodiversity Strategy 2030), ο ευρωπαϊκός κλιματικός νόμος (European Climate Law), η ευρωπαϊκή στρατηγική για την προσαρμογή (EU Adaptation Strategy), κ.α. καθιστώντας έτσι την Ελλάδα πρωτοπόρο στην ανάδειξη βιώσιμων λύσεων. Δυστυχώς, αυτό το masterplan καταδεικνύει για ακόμα μια φορά την άγνοια για τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και την εμμονή με τις γκρίζες λύσεις που μπορεί να έχουν τόσο η ΗΒΑ όσο και πολλοί παράγοντες στην Ελλάδα.

Γ. Προβλήματα στην αγροτική οικονομία της Θεσσαλίας

Τα παρακάτω σχόλια αφορούν τον τόμο για τη γεωργία και κτηνοτροφία (Volume IV: Agriculture & Livestock).

Εξαιρετικά προβληματικό στοιχείο είναι το ότι η έκθεση της ΗΒΑ (όπως φανερώνει και ο τίτλος της) αφορά αποκλειστικά στη διαχείριση νερού στον αγροτικό τομέα χωρίς να εντάσσονται οι προτάσεις σε κάποιο πλαίσιο/σχέδιο/στρατηγική που να προτείνει/προβλέπει τη δραστική αναδιάρθρωση του αγροτικού μοντέλου στην περιοχή ώστε να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα της γεωργικής παραγωγής με βάση τα νέα κλιματικά δεδομένα.

Όλο αυτό γίνεται ακόμη πιο προβληματικό εάν αναλογιστεί κανείς ότι αυτό το σχέδιο αφορά τη Θεσσαλία όπου το μοντέλο εντατικής και βιομηχανικής γεωργίας που εφαρμοζόταν ως σήμερα στο μεγαλύτερο μέρος της αποδείχθηκε υψηλού ρίσκου και εντελώς ευάλωτο στα νέα κλιματικά δεδομένα. Τα εδάφη της περιοχής, έπειτα από δεκαετίες εντατικής καλλιέργειας χωρίς εναλλαγές και μαζικής και αλόγιστης χρήσης χημικών, παρουσίαζαν ήδη σημάδια εξάντλησης πριν τα ακραία καιρικά φαινόμενα του Σεπτεμβρίου. Ειρωνικά, ο υδροφόρος ορίζοντας, που μετά το πέρασμα των δύο διαδοχικών κακοκαιριών υπερκορέστηκε, βρισκόταν πριν από αυτές στα όρια της εξάντλησης.

Η λύση δεν είναι η διαχείριση του νερού στα πλαίσια επανάληψης και διαιώνισης εντατικών βιομηχανικών γεωργικών πρακτικών όπως εφαρμόζονταν ως σήμερα στο προβληματικό και ευάλωτο μοντέλο εντατικής και βιομηχανικής γεωργίας στη Θεσσαλία.

Όλες οι προβλέψεις δείχνουν ότι εάν δεν αλλάξει το αγροτικό μοντέλο, σε 10-15 χρόνια ο θεσσαλικός κάμπος θα έχει ερημοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό.

Η προτεινόμενη αλλαγή καλλιεργειών δεν καλύπτει την μεγάλη ανάγκη για ριζική αλλαγή στο είδος καλλιέργειας, τις μεθόδους που πρέπει εφεξής να εφαρμόζουν οι παραγωγοί και τους τρόπους συντήρησης της γης τους ώστε να είναι οικονομικά βιώσιμες για τους παραγωγούς και ταυτόχρονα περιβαλλοντικά βιώσιμες για την Θεσσαλία και ολόκληρη την χώρα.

Γ. Άλλα προβληματικά σημεία της έκθεσης

Στη συνέχεια, επισημαίνουμε τοποθετήσεις της εταιρείας που υποδηλώνουν αδικαιολόγητο ερασιτεχνισμό και προχειρότητα αναντίστοιχη της σοβαρότητας της κατάστασης που πραγματεύεται το υπό διαβούλευση σχέδιο.

Σχέση με τα ΣΔΛΑΠ: Η αναφορά (σελ. 30 Volume I) ότι “*Parallel to the necessary revisions in the Flood Management Plan, the Water Management Plans of both the Greek central and regional governments require substantial re-evaluation. Urgent and decisive political action is imperative to address the challenges posed by the agricultural focus in Thessaly and to ensure sustainable water resource management aligned with the region's economic priorities.*” είναι άνευ ουσίας, και εγείρει ανησυχίες. Η διαβούλευση για τη 2η αναθεώρηση των προσχεδίων και ΣΜΠΕ των ΣΔΛΑΠ τελείωσε μόλις το Δεκέμβριο 2023, και μέχρι σήμερα δεν έχουν δημοσιευτεί οι εγκριτικές πράξεις. Μόλις πριν μερικές εβδομάδες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέπεμψε τη χώρα μας στο Δικαστήριο της ΕΕ, λόγω καθυστέρησης ολοκλήρωσης των σχεδίων για τα ύδατα και για τις πλημμύρες. Αν με αυτή τη δήλωση η εταιρεία HVA υπονοεί ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να καθυστερήσει ακόμα περισσότερο αυτή την κομβικής σημασίας και θεσμικά υποχρεωτική διαδικασία, η οποία προσφέρει τα πλέον έγκυρα και έγκριτα εργαλεία για αποτελεσματική κλιματική θωράκιση και προστασία των υδάτινων πόρων, τότε πραγματικά πρόκειται για εθνικά επικίνδυνη επιχείρηση υποσκελισμού των υποχρεώσεων της χώρας για εφαρμογή των υποχρεώσεων που απορρέουν από το ενωσιακό δίκαιο.

Γεωτρήσεις: Η έκθεση αναφέρει 33.000 γεωτρήσεις (σελ. 30, Volume IV). Η αναφορά αυτή όμως δεν περιέχεται στη 2η αναθεώρηση των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής (ΣΔΛΑΠ) για το ΥΔ Θεσσαλίας. Η διαφοροποίηση αυτή προφανώς εγείρει σοβαρότατες ανησυχίες για την ποιότητα των στοιχείων αλλά και αναδεικνύει για άλλη μία φορά το διαχρονικό έλλειμμα διαφάνειας για τη διαχείριση και παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων στην αγροτική πρωτεύουσα της χώρας: τη Θεσσαλία και βεβαίως τα σοβαρά προβλήματα των ΣΔΛΑΠ που τέθηκαν σε διαβούλευση από το ΥΠΕΝ το 2023.

Εμμονή με την εκτροπή του Αχελώου: Η δήλωση πως “*μοναδική βιώσιμη, μακροπρόθεσμη λύση είναι η μεταφορά υδάτων από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου, προκειμένου να ενισχυθεί η προσφορά νερού κατά τουλάχιστον άλλα 300 εκατομμύρια m³ ετησίως*” είναι καθαρά ιδεολογική και τελείως αντι-επιστημονική. Υπενθυμίζουμε, άλλωστε, πως κάθε ποσότητα εκτροπής μεγαλύτερη των 250 εκατομμύρια m³ ετησίως έχει ελεγχθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας και έχει καταπέσει δικαστικά.

Ακόμα μια απαράδεκτη δήλωση είναι η εξής (σελ. 12, Volume IV): «*Some elements of this system have been completed, including the dam and the Mesochora hydropower plant in the upper Achelous course, which have been operationally ready for years. However, the reservoir is currently kept empty, and the project is not operating due to opposition from ecologists and local communities.*» Το γεγονός πως η εταιρεία που συνέταξε την έκθεση αποκρύπτει πως ο αντικειμενικός λόγος για τη μη ολοκλήρωση των έργων εκτροπής είναι οι επανειλημμένες αποφάσεις του ανώτατου ακυρωτικού δικαστηρίου, ενώ αναφέρεται σε “αντίθεση από οικολόγους και τοπικές κοινωνίες”, δείχνει εμπάθεια και περιφρόνηση της δικαιοσύνης και της νομιμότητας, και θα έπρεπε απερίφραστα να καταδικαστεί από τους υπουργούς στους οποίους θα παραδοθεί αυτή η έκθεση.

Τρίτη απαράδεκτη δήλωση, η οποία δείχνει άγνοια της σημερινής κατάστασης, είναι η εξής: «*The interbasin transfer tunnel is nearing completion, and the construction of the dam at Sykia, the starting point of the tunnel, is in progress with some preliminary works already completed. Environmental concerns revolve around uncertainties regarding the volume of water that can be diverted from Achelous to Thessaly to ensure the preservation of the delicate ecosystem of the Achelous estuary (Fourniotis, 2012).*” (σελ. 12-13, Volume IV). Η HVA έχει προφανώς μια απαρχαιωμένη εικόνα για τα πράγματα, καθώς η πηγή της δήλωσης αυτής αναφέρεται στα φράγματα του Αχελώου που υπήρχαν δεκαετίες πριν και αγνοεί τα φράγματα (Δαφνοζωνάρα – Αυλάκι) που έχουν κατασκευαστεί ή είναι υπο κατασκευή, καθώς και το έργο της αντλησιοταμίευσης που εγκαινιάστηκε πρόσφατα. Συνολικότερα, η εταιρεία περιγράφει έναν Αχελώο που έχει αλλάξει δραματικά, σε σχέση με τις βιβλιογραφικές πηγές που επικαλείται.

Αγνόηση ισχυόντων μέτρων της ΚΑΠ: Η δημιουργία ακαλλιέργητων ζωνών σε περιοχές με κλίση περιέχεται ως υποχρέωση της ενισχυμένης αιρεσιμότητας στο Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΑΠ

(ΣΣΚΑΠ) το οποίο εφαρμόζεται από 1/1/2023. Επίσης, στο ίδιο προβλέπεται ενίσχυση τόσο για την καλλιέργεια σε αναβαθμίδες όσο και για την κατασκευή αναβαθμίδων. Επίσης, στο ΣΣΚΑΠ, το οποίο εφαρμόζεται από 1/1/2023, ισχύει απαγόρευση χρήσης εισροών για 3 – 6 μέτρα από υδροφορείς, ανάλογα με την κλίση και ενισχύεται η σπορά των ζωνών αυτών. Τα στοιχεία αυτά αγνοούνται πλήρως από το σχέδιο.

Ατεκμηρίωτα συμπεράσματα: Πολλά κρίσιμα συμπεράσματα είναι ατεκμηρίωτα. Ενδεικτικά: Στις σελ 2-3 του Volume IV και συγκεκριμένα για το «Table 1: Agricultural shares in Thessaly's economy» υπάρχουν οι εξής παρατηρήσεις:

α. Ο σκληρός σίτος είναι ξηρική καλλιέργεια συνεπώς δεν δικαιολογείται μερίδιο στο αρδευτικό νερό. Με δεδομένο μάλιστα ότι στην περιοχή εφαρμοζόταν και αγροπεριβαλλοντικό μέτρο που ενίσχυε την ξηρική καλλιέργεια αποζημιώνοντας τους παραγωγούς για την απώλεια εισοδήματος, είναι μάλλον παράδοξη η αναφορά. **Συνεπώς, ο υπολογισμός της σχετικής αποδοτικότητας του αρδευτικού ύδατος δεν έχει νόημα.**

β. Απορία προκύπτει σχετικά με το πώς ακριβώς υπολογίστηκε η 4η στήλη «Relative productivity of land (relative EUR/Ha)», δηλαδή ποιες αποδόσεις χρησιμοποιήθηκαν, ποιες τιμές, εάν λήφθηκαν υπόψη οι ενισχύσεις κλπ. **Λείπει οποιαδήποτε τεκμηρίωση, συνεπώς δεν έχει νόημα ο υπολογισμός.**

γ. Για τον ίδιο πίνακα τέλος η χρήση στοιχείων του 2020 από την ΕΛΣΤΑΤ δημιουργεί κάποια ερωτήματα και ίσως ζητήματα συγκρισιμότητας με τα στοιχεία από τον ΟΠΕΚΕΠΕ, καθώς στο παράρτημα τεύχος παραρτημάτων (Appendices, σελ 334) παρατίθενται ουσιαστικά διαφορετικά στοιχεία για το 2022 αλλά χωρίς πηγή. Ή σε μια διετία συνέβησαν δραματικές αλλαγές, οι οποίες δεν εξηγούνται, ή κάπου υπάρχει πρόβλημα. Οι υπολογισμοί για τις αρδευτικές ανάγκες δεν μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστοι.

Άλλο συμπέρασμα που δεν τεκμηριώνεται εντοπίζεται στις σελίδες 4-7 του Volume IV, όπου υπάρχει παράθεση σειράς σεναρίων για το υδατικό έλλειμμα χωρίς να υπάρχει αναφορά στο πώς προέκυψαν. **Συνεπώς διόλου δεν τεκμηριώνεται η ανάγκη για μεταφορά ύδατος και εκτροπής ποταμού.**

Επίσης, στη σελίδα 24 του Volume IV παρατίθεται διάγραμμα “Figure 6: Global irrigation water values for selected crops (D’ Odorico, 2020)”. Γίνεται χρήση ενός «παγκόσμιου» μέσου όρου για υπολογισμούς σε περιφερειακό επίπεδο. Πρόκειται για **εξαιρετικά προβληματική προσέγγιση και σίγουρα με κανένα τρόπο δεν τεκμηριώνει οποιοδήποτε συμπέρασμα.**

Τέλος, υπάρχουν σημαντικά λάθη που υπονομεύουν περαιτέρω την αξιοπιστία του σχεδίου. Ενδεικτικά για τον VOLUME IV (AGRICULTURE & LIVESTOCK):

- Σελ 15: Προβληματισμός σε σχέση με την αναφορά “A consensus drawn up by the International Plant Protection Convention (IPPC) suggests that the escalation of global temperatures heightens the probability of extreme weather events, characterized by both intensified rainfall and prolonged drought periods.” Η αναφορά δεν συνδέεται με καμία παραπομπή βιβλιογραφική και μάλλον είναι λάθος (πιθανότατα αναφέρεται στην Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC, και όχι στην IPPC).
- Σελ 16: «Conservation agriculture promotes better soil compaction»: Ακριβώς το αντίθετο επιδιώκει η γεωργία διατήρησης.
- Στη σελίδα 120: The national plan against desertification (ΕΘΙΑΓΕ, 2001), η αναφορά είναι πιθανότατα λάθος. Το Εθνικό Σχέδιο είναι Υπουργική απόφαση και υπεύθυνη για τη Σύνταξη

της ήταν η Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της ερημοποίησης σε συμφωνία άλλωστε με τη σχετική συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών (United Nations' Convention for Combating Desertification, <https://www.unccd.int/sites/default/files/naps/greece-eng2001.pdf>)

- Στη σελίδα 120: Αναφέρεται ότι ο ΟΟΣΑ αποτελεί μια από τις «*main sources of state funding, in cases of major disasters*». Από πού προκύπτει ότι ο ΟΟΣΑ παρέχει αποζημιώσεις;

Παραθέτουμε για άλλη μια φορά, όπως και στην πρώτη δέσμη σχολίων μας, σημαντικό υλικό για φυσικές λύσεις (nature-based solutions) στη διαχείριση του κινδύνου πλημμυρών. Είναι εξαιρετικά απογοητευτικό το γεγονός ότι η έκθεση αγνοεί πλήρως τη διεθνή τάση αντιμετώπισης με φυσικές λύσεις των σοβαρών κινδύνων από την κλιματική κρίση.²

- European Commission. (2023). Nature-based Solutions for flood mitigation and coastal resilience. Climate ADAPT. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d6e80dca-d530-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>
- European Environment Agency. (2023). Nature-based solutions play crucial role in building Europe's climate resilience. <https://www.eea.europa.eu/en/newsroom/news/nature-based-solutions-play-crucial-role>
- European Environment Agency. (2023). Nature-based solutions in Europe: Policy, knowledge and practice for climate-change adaptation and disaster risk reduction. <https://www.eea.europa.eu/publications/nature-based-solutions-in-europe>
- European Investment Bank. (2023). Nature-based solutions for flood mitigation in Greece. <https://www.eib.org/en/stories/nature-based-solutions-flood-greece>
- Nordic Council of Ministers for the Environment and Climate. (2022). Nordic Ministerial Declaration on nature-based solutions. <https://www.norden.org/en/declaration/nordic-ministerial-declaration-nature-based-solutions>
- Sustainable Asset Valuation (SAVi) of River Restoration in Greece <https://www.iisd.org/publications/report/savi-river-restoration-in-greece>

Δ. Συστάσεις (μέτρα), χρονοδιαγράμματα, πηγές χρηματοδότησης και δυνητικοί κίνδυνοι

Τα παρακάτω σχόλια αφορούν τον τόμο συστάσεων (μέτρων) και χρονοδιαγραμμάτων (Volume VI: Recommendations & Timelines).

Το περιεχόμενο του τεύχους VI της έκθεσης συνοψίζει και εξειδικεύει τις προτάσεις που διατυπώθηκαν στα τεύχη I έως V και διατυπώνει προτάσεις μέτρων, τα οποία ομαδοποιούνται ανά θεματική παρέμβαση σε 5 κατηγορίες (κατ' αντιστοιχία με τα προαναφερόμενα τεύχη).

Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τα σοβαρά προβλήματα που εντοπίζονται στα λοιπά τεύχη της έκθεσης -και σχολιάζονται παραπάνω- χαρακτηρίζουν και το συγκεκριμένο τεύχος των μέτρων, ενώ συγχρόνως δεν διαφαίνεται να ακολουθείται εδώ μια συνεκτική και συστηματική προσέγγιση, τέτοια που να προσδίδει την απαιτούμενη αποτελεσματικότητα σε ένα τόσο κρίσιμο πεδίο όπως είναι ο προσδιορισμός των μέτρων και η χρηματοδότησή τους. Συγκεκριμένα:

- Δεν παρατίθεται ή διαφαίνεται οποιαδήποτε αναγνωρισμένη μεθοδολογία ή τυπολογία ή έστω μια συνεκτική και αναλυτική λογική που να διέπουν τη σύνταξη των μέτρων αυτών. Θα μπορούσε, ενδεικτικά, να είχε ακολουθηθεί η κατηγοριοποίηση και τυπολογία μέτρων που

² Βλ. τα σχόλια των περιβαλλοντικών οργανώσεων στη διαβούλευση για τη 2η αναθεώρηση των ΣΔΛΑΠ Δυτικής Στερεάς και Θεσσαλίας: https://www.wwf.gr/shmeio_ghnosis/politiki/?12171866/-----2--

προβλέπονται για τη σύνταξη του προγράμματος μέτρων κατ' εφαρμογή της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, προκειμένου να υπάρξει όχι μόνο η αναγκαία συστηματικότητα στη διατύπωση των μέτρων, αλλά και επιπλέον για να εξασφαλιστεί τόσο ο ολοκληρωμένος -υποτίθεται- χαρακτήρας του masterplan όσο και η συνέργεια με τα θεσμικά εργαλεία. Ωστόσο, όπως σχολιάσαμε και παραπάνω, οι σκοποί αυτοί δεν φαίνεται να διέπουν τη σύνταξη του masterplan, γεγονός που αδυνατίζει σε σημαντικό βαθμό την αξία του ως κειμένου στρατηγικού χαρακτήρα.

- Το ίδιο το περιεχόμενο των μέτρων αντανακλά τις βασικές παραδοχές, τους άξονες παρέμβασης και εν γένει τις ειδικότερες προτάσεις ανά θεματική που σκιαγραφούνται στα τεύχη Ι έως V του masterplan. Από αυτήν την άποψη, τα ίδια τα μέτρα δεν χρήζουν ειδικότερου σχολιασμού εδώ: Είναι σαφές πώς η πλειοψηφία των μέτρων αφορά σε «γκρίζες» υποδομές και άρα αντανακλά τη συμβατική και διόλου αποτελεσματική γενικότερη προσέγγιση της έκθεσης.
- Ενδεικτικό της σοβαρής έλλειψης συστηματικότητας που διέπει τον προσδιορισμό των μέτρων είναι ότι, ουσιαστικά, πρόκειται για ένα συνονθύλευμα προτεινόμενων παρεμβάσεων, το οποίο είναι ιδιαίτερα ετερογενές και ανισοβαρές (π.χ. περιλαμβάνονται μέτρα με τη μορφή σύνθετων έργων όπως η υλοποίηση φραγμάτων ελέγχου ή η παροχή κινήτρων μετεγκατάστασης, αλλά και η προμήθεια λογισμικού ή οι συμβουλευτικές υπηρεσίες). Η συμπερίληψη προτάσεων παρεμβάσεων που έχουν τόσο διαφορετικό χαρακτήρα, συνθετότητα, προϋπολογισμό και αρμόδιους φορείς σχεδιασμού και υλοποίησης σε έναν ενιαίο πίνακα μέτρων, και γενικότερα η έλλειψη συστηματικότητας στην τεκμηρίωση, τυπολόγηση, κατηγοριοποίηση και προτεραιοποίηση των μέτρων, αποτελεί μείζονα αδυναμία της έκθεσης αυτής.
- Η εκτίμηση κόστους που γίνεται, παρότι συγκεκριμένη για κάθε μέτρο, είναι γενική και ενδεικτική, καθώς βασίζεται σε ορισμένες αδρομερείς και συνοπτικά αναφερόμενες παραδοχές μοναδιαίου κόστους (π.χ. αξία αποκατάστασης κατεστραμμένων αναχωμάτων ανά χλμ), οι οποίες επιπλέον δεν τεκμηριώνονται. Η σύνταξη ενός τέτοιου είδους προϋπολογισμού είναι σαφώς εμπειρικού χαρακτήρα και έτσι προσιδιάζει περισσότερο σε μια προμελέτη παρά σε μια αναλυτική και ολοκληρωμένη μελέτη, οι προτάσεις της οποίας δηλώνεται ότι θα τροφοδοτήσουν θεσμικά εργαλεία (π.χ. ΣΔΛΑΠ και ΣΔΚΠ) αλλά και θα αξιοποιήσουν δημόσιους πόρους.
- Αυτή η γενικού χαρακτήρα προσέγγιση στην κοστολόγηση των παρεμβάσεων δεν είναι απλά αναποτελεσματική σε ό,τι αφορά τη διατύπωση κάθε συγκεκριμένου μέτρου, αλλά είναι ασαφής και, τελικά, ελάχιστα δόκιμη για το σύνολο του masterplan, αφού δεν δίνει ακόμα και αυτήν τη γενική εκτίμηση κόστους για το σύνολο των προτεινόμενων παρεμβάσεων: Για παράδειγμα, στο τεύχος αναφέρεται (σελ. 248) ότι ορισμένα μέτρα αφορούν σε διαφορετικά σενάρια (όπως στην περίπτωση της επέκτασης της Λίμνης Κάρλας), και άρα η επιλογή τους προϋποθέτει την λήψη ορισμένων στρατηγικών αποφάσεων σε επίπεδο σχεδιασμού. Με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται στο επίπεδο του συνόλου της έκθεσης ότι η όλη προσέγγιση είναι γενική, ενώ το δέον θα ήταν να είχαν εξετασθεί εκ των προτέρων και με συστηματικότητα διαφορετικά σενάρια (όπως άλλωστε είναι υποχρεωτικό να γίνει στη διαδικασία της στρατηγικής εκτίμησης επιπτώσεων – βλ. προηγούμενα σχόλιά μας), τα οποία θα έπρεπε να κοστολογηθούν διακριτά και με μεγαλύτερη ακρίβεια.
- Σε ό,τι αφορά τη διατύπωση χρονοδιαγραμμάτων, δεν προκαλεί έκπληξη ότι και εδώ η προσέγγιση που ακολουθείται είναι γενική, μη συστηματική και ασαφής, γεγονός που στερεί από μια έκθεση αυτού του είδους τον στρατηγικό και ολοκληρωμένο χαρακτήρα της. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις ομαδοποιούνται σε 3 κατηγορίες (βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες), χωρίς να είναι εμφανής μια μέθοδος -ή κατ' ελάχιστον να διατυπώνονται κάποια κριτήρια- για τον διαχωρισμό τους. Ακόμα πιο σημαντικό, δεν φαίνεται να γίνεται κάποια διάκριση των μέτρων με βάση τη σημαντικότητά τους για την

επίτευξη συγκεκριμένων στόχων (γενικά και κατά άξονα ή περιοχή παρέμβασης). Έτσι, αυτή η έλλειψη προτεραιοποίησης, τόσο χρονικά όσο και γενικότερα, των μέτρων απομειώνει σε σημαντικό βαθμό τον επιδιωκόμενο χαρακτήρα της έκθεσης ως ουσιαστικό masterplan και αποτυγχάνει να δώσει στους αρμόδιους φορείς τα απαραίτητα στοιχεία με τρόπο που να υποστηρίζει ουσιαστικά τη λήψη αποφάσεων.

- Η ίδια ασάφεια και αναποτελεσματικότητα χαρακτηρίζει και την ενότητα διερεύνησης των χρηματοδοτήσεων (σελ. 265 επ.). Κατ' αρχήν, η ίδια η έκθεση αποφαίνεται εισαγωγικά ότι ο συνολικός εκτιμώμενος προϋπολογισμός των 4,5 δισεκ. ευρώ δεν αντικατοπτρίζει ισότιμα ή πλήρως το σύνολο των προτεινόμενων μέτρων, ενώ συνεχίζει με ορισμένες γενικές και ίσως αδόκιμες επισημάνσεις, όπως ότι τη χρηματοδοτική ευθύνη φέρουν διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς, ή ότι το πρόσθετο εισόδημα που θα προκύψει από τις προτεινόμενες αλλαγές στη γεωργία θα ενισχύσει τις χρηματοδοτικές, εισροές μέσω της αύξησης των φορολογικών εσόδων και θα εξασφαλίσει χρηματοοικονομική βιωσιμότητα (!). Αυτό που θα περίμενε κανείς από μία -έστω αδρομερή- προσέγγιση στη χαρτογράφηση των χρηματοδοτήσεων θα ήταν η διασύνδεση επιμέρους κατηγοριών και τύπων μέτρων με συγκεκριμένες θεσμικές πηγές χρηματοδότησης (ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν τα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ με έμφαση στα μέσα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής), αλλά και ενδεχομένως μια ειδικότερη χαρτογράφηση των κύριων χρηματοδοτικών πολιτικών -και άρα των διαθέσιμων πόρων- σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, προκειμένου να καταστεί εμφανές ποια μέτρα εντάσσονται σε ήδη προδιαγεγραμμένες χρηματοδοτικά προγράμματα (και αν τα τελευταία επαρκούν να καλύψουν τα προβλεπόμενα κόστη) και, αντίστοιχα, ποια μέτρα θα απαιτούσαν περαιτέρω διερεύνηση και ενδεχομένως αναδιάρθρωση υφιστάμενων χρηματοδοτικών προγραμμάτων. Η παντελής απουσία μια τέτοιας πρακτικής προσέγγισης φανερώνει ότι οι συντάκτες της έκθεσης αγνοούν το ευρύτερο θεσμικό οικονομικό περιβάλλον και αρκούνται σε γενικές επισημάνσεις, κάτι που όμως μειώνει σημαντικά τόσο τη σκοπιμότητα όσο και την αποτελεσματικότητα του masterplan.

Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις:

1. Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού
2. Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης
3. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία
4. Greenpeace
5. WWF Ελλάς